

Recommendation concerning prison overcrowding and prison population inflation

Unofficial translation into Latvian

Recommandation concernant le surpeuplement des prisons et l'inflation carcérale

Traduction non officielle en letton

MINISTRU KOMITEJAS IETEIKUMS DALĪBVALSTĪM ATTIECĪBĀ UZ CIETUMU PĀRAPDZĪVOTĪBU UN IESLODZĪTO SKAITA PALIELINĀŠANOS

© Council of Europe, original English and French versions

Text originated by, and used with the permission of, the Council of Europe. This unofficial translation is published by arrangement with the Council of Europe, but under the sole responsibility of the translator.

* * * * *

© Conseil de l'Europe, versions originales en anglais et français

Le texte original provient du Conseil de l'Europe et est utilisé avec l'accord de celui-ci. Cette traduction est réalisée avec l'autorisation du Conseil de l'Europe mais sous l'unique responsabilité du traducteur.

EIROPAS PADOME

MINISTRU KOMITEJA

MINISTRU KOMITEJAS IETEIKUMS NR. R (99) 22 DALĪBVALSTĪM ATTIECĪBĀ UZ CIETUMU PĀRAPDZĪVOTĪBU UN IESLODZĪTO SKAITA PALIELINĀŠANOS

(Pieņemts Ministru komitejā 1999. gada 30. septembrī ministru palīgu 681. sanāksmē)

Ministru komiteja saskaņā ar Eiropas Padomes statūtu 15. panta b. punktu,

uzskatot, ka cietumu pārapdzīvotība un ieslodzīto skaita palielināšanās apdraud cietumu pārvaldību un kriminālās tiesvedības sistēmu kopumā gan no cilvēktiesību, gan arī no ieslodzījuma vietu efektīvas vadības viedokļa,

uzskatot, ka efektīva ieslodzīto vadība ir atkarīga no tādiem apstākļiem kā vispārējās kriminālās situācijas, prioritātēm noziedzības kontrolē, tiesību aktos paredzēto sodu veida, piemērojamo sodu smaguma, sabiedrībā izciešamo sodu piemērošanas biežuma, pirmstiesas apcietinājuma piemērošanas, kriminālās tiesvedības iestāžu darbības efektivitātes un sabiedrības attieksmes pret noziedzīgiem nodarījumiem un sodiem,

atzīstot, ka pasākumi cietumu pārapdzīvotības novēršanai un ieslodzīto skaita samazināšanai ir jāiekļauj saskaņotā un saprātīgā noziedzības politikā, kas vērsta uz noziedzības un noziedzīgas uzvedības novēršanu, efektīvu tiesībsardzību, sabiedrības drošību un aizsardzību, sankciju un pasākumu individualizāciju un pārkāpēju resocializāciju,

uzskatot, ka šādiem pasākumiem ir jāatbilst demokrātiskas un tiesiskas valsts pamatprincipiem un ka to sevišķais mērķis ir cilvēktiesību nodrošināšana atbilstoši Eiropas Cilvēktiesību konvencijai un tās piemērošanai paredzēto iestāžu praksei,

turklāt atzīstot, ka šādi pasākumi pieprasa politisko un administratīvo vadītāju, tiesnešu, prokuroru un plašas sabiedrības atbalstu, kā arī nodrošina līdzsvarotu informāciju par sodīšanas funkcijām, par brīvības atņemšanas sodu un sankciju, kuras neietver brīvības atņemšanu, par pasākumu relatīvo efektivitāti un par realitāti cietumos,

ņemot vērā Eiropas Konvenciju par spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanu,

atzīstot Ieteikumu Nr. R (80) 11 par apcietinājumu tiesvedības laikā, Ieteikumu Nr. R (87) 3 par Eiropas Cietumu noteikumiem, Ieteikumu Nr. R (87) 18 par kriminālās tiesvedības vienkāršošanu, Ieteikumu Nr. R (92) 16 par Eiropas noteikumiem par sabiedrībā izciešamiem sodiem un piespiedu līdzekļiem un Ieteikumu Nr. R (92) 17 par notiesāšanas pastāvīgumu nozīmi,

iesaka dalībvalstu valdībām:

- veikt visus nepieciešamos pasākumus, lai piemērotu šā ieteikuma papildinājumā noteiktos principus, pārskatot savus tiesību aktus un praksi attiecībā uz cietumu pārapdzīvotību un ieslodzīto skaita palielināšanos,
- veicināt pēc iespējas plašāku Eiropas Padomes Noziedzības problēmu komitejas sagatavotā ieteikuma un ziņojuma par cietumu pārapdzīvotību un ieslodzīto skaita palielināšanos, ko sagatavojusi Eiropas Padomes Noziedzības problēmu komiteja, izplatīšanu.

Ieteikuma Nr. R (99) 22 papildinājums

I. Pamatprincipi

1. Brīvības atņemšana ir jāuzskata par galējo sankciju vai pasākumu, un tāpēc tā ir jāparedz tikai tad, ja pārkāpuma smaguma dēļ jebkura cita sankcija vai pasākums nebūtu pietiekams.
2. Cietuma īpašuma paplašināšanai ir jābūt izņēmuma pasākumam, jo vispārīgi tas nevar sniegt ilgstošu pārapdzīvotības problēmas risinājumu. Valstīm, kuru cietumu ietilpība vispārīgi ir pietiekama, bet kuri ir slikti piemēroti vietējām prasībām, ir jācenšas panākt racionālāks cietumu ietilpības sadalījums.
3. Ir jāparedz piemērota sabiedrībā izciešamo sodu kārtība, kas, iespējams, vērsta uz nosacītu bardzību; prokurori un tiesneši ir jāmudina tos izmantot pēc iespējas plašāk.
4. Dalībvalstīm ir jāizskata iespēja dekriminalizēt atsevišķu pārkāpumu veidus vai arī pārkvalificēt tos tā, lai par tiem nebūtu paredzēts sods, kas saistīts ar brīvības atņemšanu.
5. Lai izstrādātu saskanīgu stratēģiju cietumu pārapdzīvotības novēršanai un ieslodzīto skaita samazināšanai, ir jāveic galveno veicinošo faktoru detalizēta analīze, jo īpaši pievēršot uzmanību tādiem jautājumiem kā pārkāpuma veids, kas paredz ilgtermiņa ieslodzījumus, prioritātes noziedzības kontrolē, sabiedrības attieksme un bažas, kā arī pašreizējā prakse notiesāšanā.

II. Pielāgošanās ieslodzījuma vietu nepietiekamajam skaitam

6. Lai izvairītos no pārmērīga pārapdzīvotības līmeņa, ir jānosaka maksimālā ieslodzījuma vietu ietilpība.

7. Ja tiek konstatēta pārapdzīvotība, īpaša uzmanība ir jāpievērš cilvēka cieņas prasībām, cietuma administrācijas pienākumiem izturēties cilvēcīgi un ar pozitīvu attieksmi, pilnībā atzīt personāla nozīmi un efektīvas modernas pārvaldības pieeju. Saskaņā ar Eiropas Cietumu noteikumiem īpaša uzmanība ir jāpievērš cietumniekiem atvēlētajai telpai, higiēnas un sanitārajiem apstākļiem, pietiekami un piemēroti sagatavotas un pasniegtas pārtikas noteikumiem, cietumnieku veselības aprūpei un iespējai veikt aktivitātes brīvā dabā.

8. Lai mazinātu cietumu pārapdzīvotības radītās negatīvās sekas, cik vien iespējams, ir jāsekmē cietumnieku kontakti ar to ģimenēm, kā arī maksimāli jāizmanto sabiedrības atbalsts.

9. Pēc iespējas vairāk ir jāizmanto īpaša brīvības atņemšanas sodu kārtība, piemēram, daļēji slēgti cietumi, atklāta tipa cietumi, cietuma īslaicīga atstāšana vai darbs ārpus cietuma teritorijas, sekmējot labvēlīgu izturēšanos pret cietumniekiem un to pārcelšanos, lai stiprinātu to ģimenes un citas sabiedrības saites un samazinātu saspīlējumus ieslodzījuma vietās.

III. Pasākumi, kas attiecas uz pirmstiesas stadiju

Izvairīšanās no kriminālās tiesvedības – Pirmstiesas apcietinājuma [gadījumu skaita] samazināšana

10. Jāveic atbilstoši pasākumi, lai pilnībā īstenotu principus, kas noteikti Ieteikumā Nr. R (87) 18 par kriminālās tiesvedības vienkāršošanu, tostarp, prasība, ka dalībvalstis, ņemot vērā savus konstitucionālos principus vai tiesiskās tradīcijas, ievēro diskrecionārās apsūdzības principu (vai tāda paša mērķa pasākumus) un izmanto vienkāršotas procedūras un ārpustiesas vienošanās kā alternatīvu apsūdzībām atbilstošās lietās, lai izvairītos no pilnas kriminālās tiesvedības.

11. Pirmstiesas apcietinājuma piemērošana un tā ilgums, ievērojot taisnīguma intereses, ir jāsamazina līdz minimumam. Tāpēc dalībvalstīm ir jānodrošina, ka to tiesību akti un prakse atbilst attiecīgajiem Eiropas Cilvēktiesību konvencijas noteikumiem un to kontrolējošo iestāžu praksei un ka tiek ievēroti principi, kas noteikti Ieteikumā Nr. R (80) 11 par apcietinājumu tiesvedības laikā, jo īpaši attiecībā uz pamatojumu, par kuru var piespriest iepriekšēju apcietinājumu.

12. Pēc iespējas plašāk ir jāizmanto tādas pirmstiesas apcietinājuma alternatīvas kā prasība aizdomās turētajam pārkāpējam dzīvot noteiktā adresē, aizliegums bez atļaujas atstāt vai apmeklēt noteiktas vietas, drošības naudas noteikšana vai arī tiesu iestādes noteiktas institūcijas pārraudzība un palīdzība. Šajā saistībā uzmanība ir jāpievērš iespējai ar elektroniskām novērošanas ierīcēm pārraudzīt prasību uzturēties noteiktā vietā.

13. Lai palīdzētu efektīvi un cilvēcīgā veidā izmantot pirmstiesas apcietinājumu, ir jābūt pieejamiem pietiekamiem finanšu un cilvēku resursiem, kā arī, ja nepieciešams, ir jāattīsta atbilstoši procesuālie līdzekļi un vadības tehnika.

IV. Pasākumi, kas attiecas uz tiesas stadiju

Sankciju/pasākumu sistēma – Soda ilgums

14. Jācenšas samazināt tādu sodu piemērošanu, kas saistīta ar ilgu ieslodzījumu, kas ir liels

noslogojums cietumu sistēmai, un ar sabiedrībā izciešamiem sodiem ir jāaizstāj īsa termiņa brīvības atņemšanas sodi.

15. Paredzot sabiedrībā izciešamos sodus, ko varētu izmantot brīvības atņemšanas vietā, jāpievērš uzmanība šādiem apsvērumiem:

- brīvības atņemšanas soda piemērošanas atlikšana ar nosacījumiem,
- probācija kā neatkarīga sankcija, nenosakot sodu, kas paredz ieslodzījumu,
- augstas pakāpes pārraudzība,
- sabiedriskais darbs (piem., darbs bez atlīdzības sabiedrības labā),
- nolēmumi par pienākumu ārstēties / ārstēšanās ar notiesātā piekrišanu īpašu kategoriju pārkāpējiem,
- cietušā un pārkāpēja izlīgums / kompensācija cietušajam,
- pārvietošanās brīvības ierobežojumi, piemēram, rīkojumi par komandantstundu vai elektroniskā uzraudzība.

16. Sabiedrībā izciešamie sodi ir jāpiemēro, ievērojot garantijas un nosacījumus, kas noteikti Eiropas noteikumos par sabiedriskajām sankcijām un pasākumiem.

17. Tiesību aktos un praksē ir jāievieš brīvības atņemšanas sodu, sankciju, kas neparedz brīvības atņemšanu, un pasākumu kombinācija, piemēram, beznosacījuma brīvības atņemšanas sodi, pēc kuriem jāpilda sabiedriskais darbs, (intensīva) sabiedrības uzraudzība, mājas arests ar elektronisko uzraudzību vai, pienākums iziet ārstēšanās kursu, ja tas nepieciešams.

Notiesāšana un prokuroru un tiesnešu nozīme

18. Piemērojot likumu, prokuroriem un tiesnešiem ir jācenšas paturēt prātā pieejamie resursi, jo īpaši attiecībā uz cietumu ietilpību. Tādējādi uzmanība ir jāpievērš arī tam, kā pašreizējā notiesāšanas struktūra un paredzētā notiesāšanas politika ietekmē ieslodzīto skaita palielināšanos.

19. Arī prokurori un tiesneši ir jāiesaista kriminālsodu politikas procesu izstrādē saistībā ar cietumu pārapdzīvotību un ieslodzīto skaita palielināšanos, iegūstot viņu atbalstu, kā arī, lai izvairītos no pretrunīgas prakses notiesāšanā.

20. Likumdevējam vai citām kompetentām iestādēm ir jānosaka notiesāšanas motīvi, *inter alia* ņemot vērā ieslodzījuma samazināšanu, palielinot sabiedrībā izciešamo sodu piemērošanu un izmantojot tādas alternatīvos pasākumus kā starpniecību vai kompensāciju cietušajiem.

21. Īpaša uzmanība jāpievērš pastiprinošiem un mīkstinājošiem apstākļiem, kā arī iepriekšējām notiesāšanām, nosakot galīgo sodu.

V. Pasākumi, kas attiecas uz pēctiesas stadiju

Sabiedrībā izciešamo sodu īstenošana – Brīvības atņemšanas sodu piemērošana

22. Lai padarītu sabiedrībā izciešamos sodus par ticamām alternatīvām īstermiņa ieslodzījumam, ir jānodrošina to efektīva īstenošana, jo īpaši:

- izmantojot infrastruktūras noteikumus šādu sabiedrībā izciešamo sodu izpildei un uzraudzībai vismaz, lai dotu tiesnešiem un prokuroriem pārlicību par to efektivitāti, un
- izmantojot ticama riska paredzēšanas attīstību un izmantošanu un riska novērtēšanas tehnikas, kā arī uzraudzības stratēģijas, lai noteiktu pārkāpēja recidīva risku un nodrošinātu sabiedrības aizsardzību un drošību.

23. Jāveicina pasākumu izstrāde, jo tie samazina patieso izciestā soda ilgumu, dodot priekšroku individualizētiem pasākumiem, piemēram, nosacītai pirmstermiņa atbrīvošanai (nosacīta atbrīvošana), nevis kolektīviem pasākumiem cietumu pārapdzīvotības samazināšanā (amnestija, kolektīvā apžēlošana).

24. Nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana ir jāuzskata par vienu no efektīvākajiem un konstruktīvākajiem pasākumiem, kas ne tikai samazina ieslodzījuma ilgumu, bet arī labā nozīmē ievērojami ietekmē likumpārkāpēja plānoto atgriešanos sabiedrībā.

25. Lai veicinātu un biežāk piemērotu pirmstermiņa nosacītu atbrīvošanu, ir jāizstrādā labākie nosacījumi likumpārkāpēja atbalstam, sabiedrības palīdzībai un pārraudzībai ne tikai tamdēļ, lai veicinātu kompetentu tiesu un administratīvo iestāžu vēlmi uzskatīt šos pasākumus par vērtīgu un atbilstošu iespēju.

26. Efektīvas programmas par attieksmi ieslodzījuma laikā un uzraudzību un attieksmi pēc atbrīvošanas ir jāizstrādā un jāīsteno tā, lai veicinātu likumpārkāpēju pārvietošanu, samazinātu recidīva iespējas, paredzētu sabiedrības drošību un aizsardzību, kā arī radītu tiesnešiem un prokuroriem pārlicību, ka pasākumi ir vērsti uz patiesā izciestā ieslodzījuma termiņa samazināšanu un ka sabiedrībā izciešamie sodi ir konstruktīva un atbilstoša iespēja.